

ISTRAŽIVANJE

Integracija studenata u Bosni i Hercegovini: istraživanje United World College-a u Mostaru

Sažetak studije

Mary Hayden i Jeff Thompson

CfBT Education Trust

CfBT Education Trust je među 50 vodećih dobrotvornih udruženja u Ujedinjenom Kraljevstvu (UK), a bavi se pružanjem usluga iz područja obrazovanja na dobrobit zajednica u UK i širom svijeta. Utemeljen prije 40 godina, CfBT Education Trust danas ima godišnji promet sredstava od preko 100 milijuna britanskih funti. Upošljava preko 2,300 ljudi širom svijeta, koji pomažu provedbu obrazovnih reformi, provode istraživanja, obuke i savjetovanja te drže nastavu.

Od osnivanja smo radili u preko 40 zemalja širom svijeta. Naš rad uključuje obučavanje nastavnog osoblja i upravitelja, izradu nastavnih planova i programa te pružanje usluga u svrhu poboljšanja rada škola. Većina našega osoblja svoje usluge pruža izravno učenicima: u vrtićima, školama i visokoškolskim ustanovama; kroz projekte razvijene za učenike isključene iz obrazovnih

sustava; u ustanovama za mlade prijestupnike te centrima za savjetovanje i pomoć mladima.

Uspješno smo provodili reformske programe za vlade širom svijeta. Naši klijenti iz vladinih institucija u UK su Uprava za djecu, škole i porodice (DCSF), Ured za obrazovne standarde (Ofsted) te lokalne vlasti. Na međunarodnoj razini, između ostalih surađujemo, s ministarstvima obrazovanja u Dubaiju, Abu Dabiju i Singapuru. Ostvareni višak prihoda od naših projekata ponovno reinvestiramo u istraživačke i razvojne programe u području obrazovanja. Cilj našeg istraživačkog programa – Evidence for Education (Dokaz za ovrazovanje) – je poboljšanje obrazovne prakse te proširenje pristupa njezinom istraživanju u UK i inozemstvu.

Za više informacija posjetite www.cfbt.com

Zahvale

Autori žele izraziti svoju duboku zahvalnost za pomoć i podršku svima koji su dali svoj doprinos osmišljavanju, provedbi i izradi izvješća o rezultatima provedene studije:

- CfBT Education Trust za pomoć i potporu u svim fazama projekta
- Ravnatelju, profesorima i učenicima Koledža ujedinjenog svijeta u Mostaru (UWCiM) za suradnju i radni prostor koji su osigurali istraživačima te na iskazanoj dobroj volji za odgovaranje na zahtjeve vezane za prikupljanje i dostavu podataka
- administrativnom osoblju UWCiM koje je pomoglo u organiziranju posjeta Mostaru, te prevođenju i pružanju tehničke potpore tijekom sastanaka i seminara
- ravnateljici i zamjeniku ravnateljice Gimnazije Mostar što su nam dozvolili pristupiti učenicima i profesorima u svrhu prikupljanja podataka te što su bili na raspolaganju za razgovor s istraživačima
- roditeljima, bivšim učenicima UWCiM i ostalim članovima mostraske zajednice za iskazanu spremnost za odgovaranje na upite naših istraživača

Stavove i mišljenja u ovoj publikaciji iznio je autor, te ne predstavljaju nužno stavove CfBT Education Trust-a

© CfBT copyright 2010

All rights reserved

Životopisi

- **Mary Hayden**

Dr. Mary Hayden je ravnateljica Centra za nastavnički studij u međunarodnom kontekstu (Centre for the study of Education in an International Context - CEIC) Sveučilišta Bath. Također je voditeljica programa za stjecanje akademskih zvanja magistra i doktora znanosti iz područja obrazovanja, koje Sveučilište Bath nudi velikom broju nastavnika koji rade u međunarodnim školama širom svijeta. U radu na poslijediplomskim studijima te u mentorstvu istraživačkih projekata, Dr. Hayden posebnu pozornost posvećuje međunarodnim školama i međunarodnom obrazovanju, što je područje u kojem je objavila brojne radove. Procijenjivala je magistarske i doktorske studije na sveučilištima širom svijeta te vodila brojne istraživačke projekte. Dr. Mary Hayden je članica Savjetodavnog odbora za međunarodni nastavni plan i program za osnovnu školu (International Primary Curriculum (IPC) Advisory Board) i akademska je savjetnica Međunarodnog programa za upravljanja vodstvom (International Leadership Management Programme (ILMP)). Urednica je Časopisa za istraživanja međunarodnog obrazovanja (Journal of Research in International Education). Dr. Hayden je osnivačica te članica Upravnog odbora Saveza za međunarodno obrazovanje (Alliance for International Education).

- **Jeff Thompson**

Profesor Jeff Thompson je predavač, supervizor i istraživač Centra za nastavnički studij u međunarodnom kontekstu (Centre for the study of Education in an International Context - CEIC) Sveučilišta Bath (UK), u područjima koje se odnose na međunarodne škole i međunarodno obrazovanje. Godinama se bavio razvojem nastavnog plana te sustavima procjene i provjere znanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Radio je kao visokopozicionirani ispitivač znanja za Organizaciju Međunarodne mature (International Baccalaureate Organisation) te za brojna sveučilišta širom svijeta na dodiplomskim, poslijediplomskim i doktorskim studijima. Profesor Thompson je objavio brojne radove iz područja međunarodnog obrazovanja. Predsjednik je Savjetodavnog odbora za međunarodni nastavni plan i program za osnovne škole (International Primary Curriculum (IPC) Advisory Board) te osnivač i urednik Časopisa za istraživanja međunarodnog obrazovanja (Journal of Research in International Education). Profesor Thompson je predsjednik i član upravnih odbora više međunarodnih škola, a direktor je i Međunarodnog odbora Koledža ujedinjenog svijeta (United World Colleges). Osnivač je i predsjednik Saveza za međunarodno obrazovanje (Alliance for International Education).

1. UVOD I KONTEKST

// Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, u Bosni i Hercegovini je urađeno mnogo u pogledu obnove, obnovljen je i mostarski Stari most koji je svečano ponovno otvoren 2004. //

Nakon smrti predsjednika Tita, osamdesete su godine prošlog stoljeća u Jugoslaviji obilježene nemirima, potaknutim pojavom pokreta za stjecanje neovisnosti unutar šest republika, koje su činile Federaciju. Prvi sukob je izbio 1991. godine pri pokušaju Jugoslovenske narodne armije da ponovo uspostavi kontrolu nad Slovenijom i Hrvatskom, republikama koje su proglasile neovisnost. U travnju 1992. godine, proglašenje neovisnosti deklarirane Bosne i Hercegovine (BiH) dovodi do izbijanja niza žestokih međuetničkih sukoba između Srba (pravoslavaca), Hrvata (katolika) i Bošnjaka (muslimana). Mostar, peti grad po veličini u BiH, kojeg su prije rata naseljavali pripadnici sve tri zajednice, u prvoj godini rata je napustio veliki broj Srba. Grad je ponovo razaran i podijeljen u tijeku tzv. "rata unutar rata" koji je vođen 1993. i 1994. godine, kad je sukob između dvije preostale zajednice rezultirao velikim brojem poginulih i razaranjem velikog dijela grada (uključujući i nadaleko poznato rušenje mostarskog Staroga mosta iz 16. stoljeća).

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, u Bosni i Hercegovini je urađeno mnogo u pogledu obnove, obnovljen je i mostarski Stari most koji je svečano ponovno otvoren 2004. Međutim duboke podjela između tri zajednice su još uvijek jako prisutne. U nekim dijelovima zemlje ta se podijeljenost ogleda i u obrazovanju mladih u podijeljenim školama i sveučilištima. Grad Mostar je jedan takav primjer, u kojem Hrvati i Bošnjaci uglavnom žive podijeljeni na tzv. istočni i zapadni dio grada i imaju svaki svoje škole i sveučilišta, te ostale ustanove koje se brinu o potrebama svojih zajednica.

U 2005. godini pokrenuta je inicijativa dvije organizacije sa sličnim misijama promoviranja međunarodnog mira i interkulturalnog razumijevanja kao poticaj mladima Mostara na druženje na način koji bi inače bio nemoguć. Pokret Koledža ujedinjenog svijeta (United World Colleges – UWC) utemeljen na dodijeli stipendija i koji ima 13 koledža širom svijeta, svoju misiju temelji na vjerovanju da okupljanje mladih ljudi iz čitavog svijeta na zajednički život i učenje pomaže rušenju prepreka i predrasuda, koje su često posljedica ne dolaženja u doticaj s drugima i nepoznavanja običaja drugih ljudi. Organizacija Međunarodne mature (International Baccalaureate – IB) nudi školama širom svijeta tri nastavna plana i programa

(program za osnovnu školu, program za srednju dod te diploma program) čiji je zajednički cilj promoviranje međunarodnog razumijevanja. Suradnja i Inicijativa UWC-IB je rezultirala otvaranjem novog UWC-a, Koledža ujedinjenog svijeta u Mostaru (United World College in Mostar- WCiM), koji okuplja učenike uzrasta od 16 do 18 godina. Njihovo je školovanje financirano stipendijama a nastavu pohađaju u mješovitim skupinama, u kojima, pored učenika iz Mostara i ostalih dijelova BiH, ima i učenika iz drugih zemalja. Nastava se odvija na engleskom jeziku a po završetku učenici stječu diplomu Međunarodne mature. Nastavno osoblje u UWCiM-u čine iskusni strani profesori programa Međunarodne mature te domaći profesori koji su obučeni za predavanje programa Međunarodne mature.

UWCiM je upisao prvi naraštaj učenika u kolovozu 2006. godine, a četvrti naraštaj je započeo školovanje u kolovozu 2009. U početku je zajednički smještaj osiguravan samo za učenike koji dolaze izvan Mostara dok je u drugoj polovici prve školske godine ta politika izmjenjena pa su i učenici iz Mostara pozvani na život u internatskom smještaju (učeničke rezidencije nalaze se u oba dijela grada). Prostorije dodjeljene UWCiM smještene su na zadnjem katu zgrade prestižne Gimnazije Mostar, koja je naprednija od ostalih gradskih škola po tome što nudi dva nastavna plana i programa, na bosanskom i hrvatskom jeziku, u obliku «dvije škole pod jednim krovom». Kao i u ostalim podijeljenim obrazovnim sklopovima u BiH, učenici Gimnazije Mostar se obrazuju na svojim jezicima: srpskohrvatski jezik koji je bio službeni jezik zemlje prije rata, s malim varijacijama u jeziku svake zajednice, sada se smatra trima različitim jezicima: bosanskim, hrvatskim i srpskim (s ćirilničnim pismom), jezikom. Oba dijela Gimnazije Mostar nude četverogodišnje obrazovanje učenicima uzrasta od 15 do 18 godina, te imaju svoje nastavno osoblje i svog ravnatelja (jedan vrši službu ravnatelja Gimnazije Mostar, a drugi djeluje kao njegov zamjenik).

Dok su u prvoj godini projekta postojali anegdotalni dokazi u pogledu njegove učinkovitosti, podatci nisu sustavno prikupljani kako bi mogli poslužiti kao temelj donošenja zaključaka u tom smjeru. Studija, koju financira CFBT i koja je predmet ovog završnog izvješća,

je zamišljena kao procjena utjecaja uspješnosti projekta kao poticaja daljnje integracije među:

- trima etničkim skupinama učenika UWCiM-a iz Bosne i Hercegovine
- učenicima UWCiM-a iz BiH i učenicima UWCiM-a iz drugih zemalja
- svim učenicima Gimnazije Mostar

Od samog početka istraživanja namjera je bila da rezultati studije budu ne samo temelj za donošenje budućih odluka u vezi s UWCiM-om, nego da posluže i kao izvor informacija onima koji se bave

utvrđivanjem politike i planiranjem u Gimnaziji Mostar te širena razini cijele Bosne i Hercegovine. Nada je bila i kako će rezultati biti korisni i drugima koji rade u postkonfliktnom okruženju, posebno onima u području obrazovanja i školovanja.

[Napomena: Kako bi se izbjegla moguća zabuna radi uporabe riječi «bosanski» kao pridjeva koji se može odnositi na sve ljude koji su državljani Bosne i Hercegovine i ljude bošnjačke nacionalnosti (u suprotnosti srpskoj ili hrvatskoj nacionalnosti), skraćenica BiH se u tekstu koristi kad se govori o svim ljudima koji su državljani Bosne i Hercegovine]

2. METODOLOGIJA

Metodologija usvojena kao osnov ove studije je u biti procjena koja se zasniva na «iluminativnom» modelu koji obuhvaća tri faze: promatranje, daljnje istraživanje i potragu za objašnjenjem. metodologija je u svojoj biti i formativna i sumarna a sve u cilju informiranja ne samo onih koji se bave utvrđivanjem politike i planiranjem u širem nacionalnom i međunarodnom obrazovnim kontekstu, nego i zaposlenih u samom UWCiM-u.

U procjeni uspjeha UWC-IB projekta u poticanju integracije među učenicima UWCiM-a pripadnicima sve tri BiH etničke zajednice, i učenicima iz drugih zemalja, usvojena metodologija je prvenstveno empirijska studija a temelji se na terenskom radu u Mostaru i elektronskim vezama između Mostara i Bath-a. Kao izvori su korišteni:

- objavljena istraživanja o obrazovanju u postkonfliktnim situacijama i ostali izvori s tematikom odbacivanja predrasuda;
- analize dokumenata pripremanih u sklopu UWC-IB Inicijative.

Pokazalo se da etnografski pristup prikupljanja podataka putem zapažanja istraživača iz prve ruke nije izvediv, pa je prikupljanje podataka stoga poprimilo oblik prikaza percepcija i ispričanih iskustava brojnih uključenih strana:

- učenike UWCiM-a pripadnike svih etničkih skupina iz BiH i učenike UWCiM-a iz drugih zemalja

- profesore i više menadžere/lidere iz UWCiM-a (domaći i strani)
- roditelje domaćih učenika UWCiM-a
- članove mostarske lokalne zajednice koji imaju veze s UWCiM-om
- bivše učenike UWCiM-a (manji broj)
- učenike Gimnazije Mostar, sa oba nastavna plana i programa
- profesore i više menadžere/lidere sa oba nastavna plana Gimnazije Mostar.

Metodologija studije prati dobro uspostavljeni obrazac, u kontekstu iluminativne procjene koja do informacija dolazi percepcijom, korištenjem upitnika i razgovora kao osnovnog instrumentarija za prikupljanje podataka. S obzirom da svaki metod ima svoje prednosti i ograničenja korištena su oba instrumenta, s tim da su upitnici poslužili kao sredstvo za prikupljanje mišljenja što većeg broja pripadnika određene skupine, nakon čega je razgovarano s manjim brojem pripadnika iste skupine kako bi se detaljnije raspravila određena pitanja. Tako je, uz uobičajene korake poduzete kako bi sam proces istraživanja, podaci i otkrića uživali maksimalnu moguću vjerodostojnost i pouzdanost, vjerodostojnost ojačana triangulacijom podataka i traganjem za perspektivama različitih skupina uključenih strana i njihovom usporedbom.

Preliminarni posjet Mostaru upriličen je u veljači 2008., a cilj je bio održati neformalne

// ... usvojena metodologija je prvenstveno empirijska studija a temelji se na terenskom radu u Mostaru i elektronskim vezama između Mostara i Bath-a. //

„Dodatni, manje formalni kontakti u Mostaru su uključivali posjet učeničkim rezidencijama, nazočnost na skupštini UWCiM-a, kazališnoj predstavi učenika UWCiM u lokalnom Centru za kulturu te nazočnost na naturalnim ceremonijama UWCiM-a u svibnju 2008. i 2009. godine.“

razgovore radi upoznavanja sa situacijom s manjim skupinama učenika UWCiM-a (prve i druge godine), profesorima UWCiM-a (uključujući ravnatelja), starateljima UWCiM-a i profesorima koji predaju i u UWCiM-u i u Gimnaziji Mostar kako bi se identificirale osnovne teme i naglasci s ciljem pravilnog određivanja instrumentarija za prikupljanje podataka. Razgovori su se odvijali na engleskom jeziku koji je ujedno i radni jezik u UWCiM-u. Organiziran je i prigodni zajednički posjet ravnateljici i zamjeniku ravnateljice Gimnazije Mostar, s ciljem osiguravanja njihova pristanka za ispitivanje mišljenja učenika Gimnazije Mostar kroz anketne upitnike i razgovore. Razgovor s njima je vođen na lokalnom jeziku uz pomoć prevoditelja. Tijekom posjeta i kasnije je prikupljena i dokumentacija vezana za UWC-IB Inicijativu, koja je poslužila kao sredstvo kreiranja instrumenata za prikupljanje podataka na temelju točnih podataka te kako bi bila uključena u buduću analizu.

Naknadno uključeni elementi empirijskog dijela studije su bili upitnici i razgovori obavljeni sa svim stranama uključenim u studiju tijekom 2008. i 2009., što je navedeno u Dodatku 1. Popunjavanje

upitnika je bilo na dragovoljnoj osnovi, ali su prikupljeni odgovori od učenika iz svih skupina, uključujući lokalne, regionalne i međunarodne podskupine učenika UWCiM-a, učenika Gimnazije Mostar, i Bošnjaka i Hrvata – s tim da je u pravilu ženski dio svih zastupljenih skupina bio zainteresiraniji za popunjavanje upitnika od muškog dijela. Uz to je u travnju 2009. u Mostaru održan seminar na koji su pozvane manje skupine svih uključenih strana (profesori i menadžeri UWCiM-a, profesori i ravnateljstvo Gimnazije Mostar, učenici UWCiM-a i Gimnazije Mostar te njihovi roditelji). Na seminaru su prezentirani očekivani zaključci/rezultati studije (uz pomoć prevoditelja), prije nego što su sudionici podijeljeni u skupine za dodatnu raspravu. Ideje i mišljenja iznesena tijekom seminara su pomogli informiranju, rasvjetljavanju i rafiniranju očekivanih rezultata/zaključaka studije. Dodatni, manje formalni kontakti u Mostaru su uključivali posjet učeničkim rezidencijama, nazočnost na skupštini UWCiM-a, kazališnoj predstavi učenika UWCiM u lokalnom Centru za kulturu te nazočnost na naturalnim ceremonijama UWCiM-a u svibnju 2008. i 2009. godine.

3. ZAKLJUČCI

Zaključci studije su prezentirani u dva glavna dijela:

- Integracija učenika UWCiM-a (i BiH i stranih);
- Integracija među učenicima Gimnazije Mostar te između učenika UWCiM-a i učenika Gimnazije Mostar;

U oba slučaja su zaključci izvođeni na temelju podataka prikupljenih od pripadnika raznih skupina uključenih strana i obima u kojem su se događale promjene od dolaska učenika UWCiM-a u Mostar. U primjerenim situacijama, bit će referenci na relevantnu znanstvenu literaturu koja je nastala kao plod istraživanja, a u svrhu omogućavanja što relevantnijeg informiranja. Od uključene relevantne literature, tijekom analize prikupljenih podataka, najveći odjek su imala

djela Gordona Allporta, čija je knjiga "Priroda predrasuda", prvi put objavljena 1954. potaknula čitav jedan pokret i sve od tada ima veliki uticaj na rad istraživača i praktičara, uključujući Dovidia et al., koji je 2005. izdao knjigu "Pedeset godina poslije Allporta". Allport je formulirao ono što je poslije postalo poznato kao "hipoteza kontakta", u kojoj tvrdi da se predrasude koje vladaju među različitim skupinama mogu umanjiti ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- svaka skupina uživa jednak status po mišljenju njezinih članova
- zajednički ciljevi skupina;
- suradnja a ne natjecateljski i konkurentski odnos među pripadnicima različitih skupina,
- podrška vlasti, zakona ili običaja

„ Jedan učenik, koji je po dolasku još uvijek vjerovao kako je odgojen bez predrasuda, je istaknuo da je to dijelom bilo zato što se ranije nije susretao s problemima nacionalizma te da je odbacivanje predrasuda i prihvaćanje različitosti u nekim okruženjima lakše nego u drugima. „

3.1 DOKAZI INTEGRACIJE MEĐU UČENICIMA UWCiM-a

Zaključci se ovdje mogu svesti na dva naslova:

- Kakvim se učenici UWCiM-a vide sada u odnosu na kakvi su bili kad su tek stigli u UWCiM
- Faktori koji su uticali na mijenjanje učenika UWCiM-a od njihovog dolaska

3.1.1 Promjene nastale kod učenika od dolaska u UWCiM

Snažne poruke su stizale od svih pojedinaca s kojima je razgovarano (učenika UWCiM-a, profesora UWCiM-a i Gimnazije Mostar, roditelja lokalnih učenika te bivših učenika UWCiM-a) o promjenama zamijećenim kod učenika od njihovog dolaska, koje su utjecale na značajnije druženje različitih skupina stranih i domaćih učenika (uključujući, recimo, arapske i izraelske učenike) i druženje među pripadnicima tri skupine lokalnih učenika. Razgovarano je i sa dva bivša lokalna učenika UWCiM-a na kraju njihove prve akademske godine na Univerzitetu/Sveučilištu u Mostaru. Oni su istaknuli kako su jača prijateljstva stvarana među pripadnicima tri etničke skupine iz BiH, nego među bosanskohercegovačkim i stranim učenicima, jer po njima etničke skupine u BiH imaju puno više toga zajedničkog (nisu skrivali da su prilikom upisa u UWCiM i prije nego što su upoznali jedni druge smatrali da su pripadnici ostalih etničkih skupina u BiH čudni). Zanimljivo je što je sličnu situaciju zamijetio i jedan profesor UWCiM-a kod arapskih i izraelskih učenika, koji čini se razumiju jedni druge bolje nego što razumiju ostale strane i domaće učenike zbog tog što dijele puno toga zajedničkog. Jasne poruke su stizale i o promjenama u stavovima učenika u smislu odbacivanja predrasuda i većoj fleksibilnosti otkad su krenuli u UWCiM (u nekim slučajevima se pozitivno mišljenje razvilo tek tijekom druge školske godine na UWCiM). Većina učenika vjeruje da su sad, više nego na početku, spremni promijeniti mišljenje o nekom problemu i družiti se s pripadnicima drugih kultura. Uočili smo zanimljivu tendenciju kako su pripadnice ženskog spola bile ne samo raspoložnije za davanje odgovora, nego su njihovi stavovi bili pozitivniji od stavova njihovih muških vršnjaka.

Sporna pitanja će biti razmatrana u dva glavna naslova u nastavku:

(a) Osobna samouvjerenost i razvoj

Razvoj osobnosti i svojstva kao što su samouvjerenost i fleksibilnost su stalno naglašavani od strane učenika kao vidovi promjene koju su primijetili kod sebe. Strani učenici su primijetili kako su potpuno promijenili način života, naglašavajući kako su se morali navikavati na zahtjevan program Međunarodne mature i na druženje s velikim brojem ostalih učenika (u razredu i zajedničkom internatskom smještaju), kao i na izazove pred koje su ih stavile sve te promjene koje su nekad bile negativne jednako kao i pozitivne. Svi su primijetili da su postali zreliji i samostalniji, što se po njima dogodilo mnogo ranije nego što bi to bio slučaj da su ostali u svojim zemljama i domovima, iako se po mišljenju jednog učenika takve promjene svakako događaju u životu svake osobe u dobi između 16 i 18 godina, posebno ako u toj dobi ode iz svoga doma. Za neke je učenike (uglavnom one iz BiH, ali i neke učenike iz drugih zemalja) potpuno drukčiji način predavanja i učenja u UWCiM-u predstavljao određen šok jer se očekivala veća samostalnost u radu i manje izdavanje naloga od strane predavača. Nekima je bilo teško priviknuti se na novi nastavni plan i program ali ga sada smatraju boljim od predhodnih školskih iskustava.

Veliki broj stranih učenika je bio iznenađen spoznajom kako je njihova početna percepcija o vlastitoj otvorenosti, nepristranosti i neposjedovanju predrasuda bila preuveličana (shvatili su, na primjer, kako su u nekim stvarima bili prilično neobaviješteni), a bili su šokirani i početnom ograničenošću i zatvorenosti pogleda nekih svojih kolega pri dolasku u UWCiM. Jedan učenik, koji je po dolasku još uvijek vjerovao kako je odgojen bez predrasuda, je istaknuo da je to dijelom bilo zato što se ranije nije susretao s problemima nacionalizma te da je odbacivanje predrasuda i prihvaćanje različitosti u nekim okruženjima lakše nego u drugima. Pojedini strani učenici su istaknuli kako misle da su u početku, kad su tek stigli u Mostar, bili naivni jer su vjerovali kako mogu promijeniti svijet. Iako je proces prihvaćanja činjenice da se takvo što neće dogoditi ponekad težak, dva učenika koja su potaknula to pitanje (oba

Zanimljiv vid razvoja samopouzdanja, po mišljenju učenika, je i taj da oko dvije trećine njih vjeruje kako sada imaju mnogo više samopouzdanja nego kad su tek stigli u UWCiM te kako su sada spremniji ustati u obranu sebe i svog sustava vrijednosti pred ljudima koji ne njeguju iste vrijednosti.

su učenici druge godine, čije se školovanja u UWCiM bliži kraju) misle kako sad imaju mnogo realniju sliku – iako ih i dalje ne napušta optimizam – o onome što mogu postići.

Lokalni učenici bez razlike dijele mišljenje kako su se vidno promijenili od dolaska: postali su zreliji i naučili su preuzeti odgovornost za svoje postupke, postali su otvoreniji i svjesniji kroz doticaj s ljudima iz različitih kulturoloških sredina (uključujući i druge dijelove Bosne i Hercegovine) te kroz organiziranje zajedničkih proslava. Zajednički stav domaćih učenika je kako su sad puno više zaokupljeni stvarima o kojima ranije nisu razmišljali. Učenici druge godine primjećuju kako je samouvjerenost svakog pojedinca nešto što se razvija s vremenom; ističu kako primjećuju kako učenike prve godine iznenađuje vidjeti kako na večeri oni poslije poslije žučne rasprave opet zajedno sjede, što je pak njima učenici druge godine sasvim normalno. Nekim je učenici, kojima engleski nije maternji jezik, u početku druženje stvaralo poteškoće, nedostajalo im je samopouzdanja kako bi se uključili u razgovor, ali se i to s vremenom promijenilo.

Zanimljiv vid razvoja samopouzdanja, po mišljenju učenika, je i taj da oko dvije trećine njih vjeruje kako sada imaju mnogo više samopouzdanja nego kad su tek stigli u UWCiM te kako su sada spremniji ustati u obranu sebe i svog sustava vrijednosti pred ljudima koji ne njeguju iste vrijednosti.

U cilju izbjegavanja pogrešnog zaključka kako rastuća svijest o sebi, svom mišljenju i uvjerenjima nagovještava nedostatak otvorenosti prema drugima, zanimljivo je primijetiti kako se veliki broj učenika sada osjeća spremnim suprotstaviti svoje stavove drugima, što je vjerojatno pokazatelj ne samo stečenog samopouzdanja u vlastite vrijednosti, nego i spremnosti na raspravu, slušanja drugih i obrane svojih stavova. Kritičko razmišljanje prije donošenja zaključka je u razgovoru s učenici ocijenjeno kao pozitivan razvoj u tom pogledu.

Većina učenika misli kako sada teže ohrabrivati druge učenike iz potpuno različitih kultura na učenje o njihovoj kulturi. Jedna učenica je tijekom razgovora takvo mišljenje ilustrirala

svojim primjerom. Ona je naučila živjeti s činjenicom kako neki učenici ne poznaju njezinu zemlju, dok bi je prije takvo neznanje uvrijedilo. Ista učenica misli kako je njezin zadatak obrazovati ih. Mnogi učenici osjećaju kako su sad mnogo spremniji nego prije suprotstaviti se predrasudama koje drugi ljudi mogu imati o različitim kulturama.

Ono što je takođe važno za razvoj svakog pojedinca je snažna identifikacija s jednom kulturom. Otprilike trećina učenika misli kako je njihova identifikacija s jednom kulturom sada manje izražena nego prije. Jednak broj učenika ističe kako su sad manje uvjereni u superiornost svoje kulture u odnosu na druge kulture.

Učinak na ranije nastale odnose je takođe zanimljivo područje o kojem je bilo govora u razgovoru s učenici UWCiM-a. Odnosi s obitelji su se nekim lokalnim učenici znatno promijenili. Jedan učenik je izjavio kako je za njegovu majku njegova preobrazba u zapadnjačkog mladića bila bolna, dok određeni broj učenika misli kako su njihovi razgovori s roditeljima postali zreliji, jer sad s roditeljima mogu podijeliti nove stvari koje su naučili. Slično se dogodilo i u odnosima s njihovim prijateljima, s kojima se njihov odnos takođe promijenio, pa su neki izgubili neke stare prijatelje što objašnjavaju nedostatkom zajedničkih tema. Drugi učenici su uspjeli zadržati stare prijatelje iako su se promijenili: zajedničko mišljenje je kako ranije stečena prijateljstva mogu opstati ako obje strane to žele i ako su stari prijatelji zainteresirani i otvoreni za učenje o iskustvu učenika UWCiM-a ali vjerojatno ne i obratno. Više učenika je u razgovorima navelo iskustva odlaska kući za raspust (oni čije su obitelji/stari prijatelji daleko) kao pokazatelj koliko su se oni (i njihovi prioriteti) promijenili.

(b) Stav prema drugima

Tema koje su se gotovo svi učenici htjeli dotaći u razgovorima su predrasude tipa prethodno formiranih očekivanja o ponašanju ljudi iz drugačijih kulturoloških sredina i prihvaćanja stereotipa koji se temelje na nedostatku iskustva s kojima su, kako sami ističu, u UWCiM došli i strani i domaći učenici. Većina učenika misli, što je potpuno suprotno njihovom

“ Veliki broj roditelja je pozitivno govorio o druženju njihove djece s djecom koja potiču iz drugih kultura i stvaranju novih prijateljstava... ”

ranijem uvjerenju, da ih sada puno više zanima pojedinac i njegova osobnost nego njegovo kulturno naslijeđe ili njegova nacionalnost. To je stalno potencirano i u razgovorima, uz komentare tipa kako neki od njih sad više i ne znaju iz koje skupine dolaze pojedinci. Kao rezultat toga su nastala nova prijateljstva među domaćim i stranim učenicima, uključujući (kako su lokalni učenici više puta istaknuli tijekom razgovora, a podržali profesori UWCiM-a) nova prijateljstva među Bošnjacima/ Hrvatima/Srbima. U razgovorima su i domaći i strani učenici dali svoje objašnjenje onoga što je u najranijim danima Koledža smatrano čistom podjelom na domaće i strane učenike, po kojem je svaki pojedinac tad u stvari tražio društvo osoba u čijem društvu će se najugodnije osjećati. Mnogi učenici su u razgovorima istaknuli kako su bili prisiljeni napustiti svoju zonu udobnosti, upoznavati druge ljude i prevazići nacionalne i vjerske razlike u upoznavanju drugih kao pojedinaca. Uglavnom svi učenici s kojima je razgovarano misle kako su se naučili prilagoditi te kako su se kao rezultat toga počeli više družiti: loše znanje engleskog jezika je također na početku predstavljalo prepreku koja je nakon toga nadvladana.

Jednako snažne poruke su stizale o zamiješćenim promjenama u svijesti, informiranosti i zanimanju za učenike koji dolaze iz različitih kulturoloških sredina. Većina učenika je izjavila kako se sad mnogo više zanima za događaje u drugim dijelovima svijeta nego ranije te kako su sada svjesniji običaja ljudi iz drugih krajeva svijeta nego kad su tek stigli u UWCiM. Lokalni učenici imaju čvrsto uvjerenje kako su sad svjesniji i otvoreniji za druge upravo zbog druženja s ljudima iz drugih sredina. Jedna učenica je istaknula kako joj je druženje i upoznavanje s vršnjacima iz Afrike i Azije otvorilo potpuno drukčiju perspektivu. Fenomen koji su istaknuli i domaći i strani učenici je kako se sad osjećaju puno spremnijima govoriti o svojim zemljama i međunarodnim pitanjima. Ponekad je to bilo teško, posebno kad bi se uzburkale strasti, ali je to u konačnici rezultiralo boljim međusobnim razumijevanjem i odbacivanjem predrasuda.

Pitanja vezana za stvaranje prijateljskih

odnosa s drugima također su osobito važna u smislu promjena primijećenih od dolaska učenika u UWCiM. Većina učenika na primjer ističe, kako su sada puno spremniji surađivati s drugima i pronaći put rješavanja nekog problema na način koji neće povrijediti pripadnike druge kulture nego ranije. Zajednička tema u razgovorima je sve veće prihvaćanje drugih i njihovog prava biti saslušanim, uz očekivanje kako će se o problemu razgovarati te kako će svi na kraju ipak ostati prijatelji i dalje poštovati jedni druge iako možda i ne uspiju postići dogovor.

U razgovorima su ispričane mnoge priče o prijateljstvima učenika, na primjer učenika iz različitih etničkih skupina iz BiH koji su postali dobri prijatelji. Čula se priča o lokalnom učeniku čiji su roditelji u početku željeli da njihov sin živi na “svojoj” strani rijeke, dok se već na drugoj godini nisu protivili njegovoj želji da živi u drugom dijelu grada i sobu dijeli s prijateljem iz druge zemlje. Više učenika se prisjetilo svog prvog prelaska u drugi dio grada od onog u kojem su odrasli i to na nagovor svojih kolega i prijatelja stranih učenika UWCiM-a.

Veliki broj roditelja je pozitivno govorio o druženju njihove djece s djecom koja potiču iz drugih kultura i stvaranju novih prijateljstava: jedan roditelj je je ispričao kako je njegov sin doveo dva strana učenika u njihovu kuću kako bi gledali nogometnu utakmicu na televiziji, dok je drugi ispričao kako je njegova kćerka pozvala kući na večeru svoje prijateljice iz Španjolske i Kine, kao i kako je naučila mnoge fraze i pjesme iz raznih zemalja uz pomoć stranih prijatelja koje je stekla u UWCiM.

U upitnicima su učenicima postavljena tri provokativna pitanja, a sva tri su se odnosila na toleranciju prema drugima. Dvije trećine učenika smatra kako su sad tolerantniji prema mišljenjima drugih, čak iako se s tim mišljenjima sami ne slažu, tek nešto više od polovice učenika vjeruje kako su sad tolerantniji prema drugačijim mišljenjima, čak iako su ta mišljenja za njih potpuno neprihvatljiva, dok se tek oko trećine učenika sad smatra spremnijim nego prije prihvatiti ponašanje drugih ljudi koje je za njih potpuno neprihvatljivo. Ne iznenađuje kad na takve odgovore nailazite i u kompliciranim

// ...treba li pojedinac ići putem kulturnog relativizma i prihvatiti svaku vrstu ponašanja, ma kakvo god ono bilo i koliko provokativno, ako takvo ponašanje ili mišljenje potječe iz drukčijeg kulturološkog konteksta, a ako ne treba, gdje treba povući crtu. //

situacijama: slične obrasce možemo očekivati u svakom prosjeku populacije, a jedna ranija studija, koju su proveli Hayden et al. (2000) o učenicima međunarodnih škola širom svijeta, je pokazala slične rezultate. Takva pitanja potežu jedno drugo, puno teže pitanje o mjeri u kojoj pojedinac treba tolerirati ponašanja i mišljenja drugih ljudi ako su ona u sukobu s njegovim vlastitim sustavom vrijednosti: treba li pojedinac ići putem kulturnog relativizma i prihvatiti svaku vrstu ponašanja, ma kakvo god ono bilo i koliko provokativno, ako takvo ponašanje ili mišljenje potječe iz drukčijeg kulturološkog konteksta, a ako ne treba, gdje treba povući crtu.

Odgovori na posebno postavljeno pitanje sugeriraju kako se više od tri četvrtine učenika osjeća spremnima poštovati kulturu i običaje drugih ljudi kad se nađu u njihovoj nazočnosti, vjerojatno je protumačeno kao da se pitanje odnosi na manje komplicirane kontekste i situacije. Velika većina učenika prihvaća stav kako svi ljudi imaju pravo na slobodu mišljenja, dok skoro jednako velika većina učenika smatra kako sada puno više nego prije uvažavaju mišljenja drugih, pa čak iako se s tim mišljenjima možda uopće ne slažu. Mnogo izazovnije je bilo pitanje o prihvaćanju prava drugih ljudi da svoje mišljenje provedu u djelo u njihovoj nazočnosti, čak iako je takvo ponašanje za njihovo društvo potpuno neprihvatljivo. Ovdje je, što ne iznenađuje s obzirom da se radi o ponašanju, a ne više o mišljenjima, relativno mali broj učenika (iako još uvijek većina njih, znatno više od polovine) odgovorio kako su sad spremniji prihvatiti takva prava nego ranije.

Ukratko, iz razgovora s učenicima, profesorima, roditeljima lokalnih učenika UWCiM-a i bivših učenika UWCiM-a je izveden čvrst dokaz kako su se stavovi učenika (domaćih i stranih) doista promijenili od svog dolaska u UWCiM. Takve promjene su dovele do odbacivanja predrasuda i povećane fleksibilnosti, što je omogućilo nastajanje prijateljstava unutar i između različitih skupina, kao i do češćeg druženja među svim učenicima UWCiM-a.

Sljedeći odlomak tretira čimbenike koji su prouzročili ove promjene.

3.1.2 Čimbenici koji su prouzročili promjene kod učenika UWCiM-a od njihovog dolaska

Svim zainteresiranim skupinama je postavljeno pitanje o čimbenicima koji su po njihovom mišljenju doveli do promjene kod učenika UWCiM-a od njihovog dolaska, a navedeni čimbenici su svrstani u sljedeće odrednice (koji se očigledno preklapaju u određenoj mjeri):

- Nastava u razredu
- Zajednički internatski smještaj učenika
- Interakcije s drugima (učenicima, profesorima, lokalnom zajednicom) iz različitih kultura
- Vannastavne aktivnosti

(a) Nastava u razredu

Daleko najjači čimbenik koji je imao utjecaj u ovoj kategoriji, po mišljenju učenika, je bila nastava u razredu o potrebi promatranja problema iz više perspektiva i nastavni sati na kojima se razgovaralo o kritičkom mišljenju. Učenici smatraju utjecajnim i neke druge čimbenike, iako možda ne na jednako visokoj razini, uključujući učenje/ predavanja o drugim zemljama i regijama (njihovoj povijesti, geografiji, politici), izradu obimnih radova (projekata) na teme vezane za određene kulture, razmatranje i razmišljanje o primjerima iz različitih kultura na satima, učenje kako sve kulture treba jednako poštovati i poticanje učenika na toleranciju prema kulturama čiji se običaji razlikuju od njihovih vlastitih.

Takve percepcije su u skladu s općim mišljenjem iskazanim u razgovorima s učenicima kako je nastavni program, koji potiče raspravu u razredu i rješavanje problema, bio jedan od čimbenika koji su doveli do promjene kod pojedinaca, zajedno s profesorima koji su ponekad utjecali na takve promjene (neki profesori su više od drugih bili proaktivni u ohrabrivanju i poticanju interakcije) i u razredu stvarali poticajno ozračje za učenike. Sesije kao što su "Svijet danas" i "Globalna osvještenost" su poticale raspravu o ponekad teškim pitanjima, što je učenike poticalo na razmišljanje i preispitivanje njihovih mišljenja i uvjerenja. Po mišljenju učenika i profesora,

// Učenici i profesori gotovo bez izuzetka misle kako je zajednički smještaj učenika čimbenik koji je imao najsnažniji utjecaj na mijenjanje stavova učenika UWCiM-a. //

skupne aktivnosti u razredu (uključujući rad u parovima u laboratorijama) su takođe pomogle stvaranju zajedništva. Neki dijelovi nastavnog plana i programa Međunarodne mature (kao što je predmet Teorija znanja) bili su pogodni za raspravu o pitanjima integracije više nego neki drugi.

Različiti predavački stilovi su po mišljenju domaćih učenika takođe utjecali na njihovo mijenjanje, jer se od njih očekivalo uključivanje u raspravu i izražavanje svog mišljenja što prije nisu činili, s obzirom da su došli iz uglavnom preskriptivnih i didaktičkih sustava obrazovanja (pokazalo se da je ovakav stil bio novina i za neke strane učenike). Iako im je u početku bilo teško (u kombinaciji s nedostatkom samopouzdanja kad bi morali govoriti na engleskom jeziku), novi predavački stil se sad svima više sviđa i učenici visoko cijene odnose stvorene sa profesorima u UWCiM-u, od kojih mogu očekivati razumijevanje i podršku.

(b) Zajednički internatski smještaj učenika

Učenici i profesori gotovo bez izuzetka misle kako je zajednički smještaj učenika čimbenik koji je imao najsnažniji utjecaj na mijenjanje stavova učenika UWCiM-a. Dok mnogi učenici misle da je sveukupno iskustvo (kombinirani nastavni plan i program, zajednički internatski smještaj, društvena interakcija i činjenica kako svi žive u Mostaru) dovelo do promjena, svi oni ipak dijele mišljenje kako je najjači utjecaj na njihovo mijenjanje imao upravo zajednički internatski smještaj i dijeljenje soba s učenicima iz drugih sredina. Zajednički život, dijeljenje obroka, zajedničkih prostorija, spavaonica i slobodnog vremena ih je sve zajedno potaklo na pronalaženje najboljeg načina prilagođavanja jednih drugima (bez obzira na nacionalnu, kulturološku ili jezičnu pripadnost). Morali su živjeti zajedno i stoga su morali pronaći najbolji način funkcioniranja zajedničkog života bez poteškoća, što zahtijeva poštovanje drukčijih ponašanja i običaja.

Važnost učenja prihvaćanja kompromisnih rješenja, ne samo u smislu različitih kulturoloških naslijeđa i običaja, nego i u običnim životnim situacijama kao npr. kad je jedno "jutarnji tip" a drugo "noćni tip", je istaknuta u velikom broju razgovora, kao i važnost suradnje u pogledu održavanja

zajedničkih prostorija, primjerice kupatila. Nekima je zajednički smještaj u početku padao teško i to posebno ako ranije nisu dijelili sobu (jedna učenica misli da joj je tu pomoglo što dolazi iz brojne porodice, za razliku od njene cimerice koja je jedinica), ali su naučili prilagoditi se jedni drugima. Domaći učenici to povezuju sa sve boljim razumijevanjem potrebe za saradnjom svih zajednica umjesto politike nemiješanja, što je iskustvo nekih učenika iz BiH: bolje poznavanje cimera ili drugih učenika koji žive u istoj kući (uključujući učenike iz ostalih BiH etničkih zajednica) je za njih bilo vrlo važno i zato sada dijele mišljenje kako im je upravo zajednički smještaj pomogao u sazrijevanju, učenju zajedničkom životu i druženju s drugim ljudima. Jedna učenica je izjavila kako je na početku imala problema s cimericama, dijelom zbog toga što je loše govorila engleski jezik, ali i zbog toga što je neke stvari jednostavno obavljala na drukčiji način. Sad je kaže sretna što je imala takvo iskustvo, jer joj je upravo ono pomoglo naučiti mnogo o ljudima iz drugih sredina i postati njihov prijatelj. Druga učenica, koja prije dolaska u UWCiM nije upoznala mnogo ljudi iz drugih krajeva svijeta, smatra da je kroz zajednički život s ostalim učenicima naučila mnogo o miroljubivoj koegzistenciji. Više učenika je proces navikavanja na život u situacijama zajedničkog smještaja ocijenila analognim životu u vlastitoj porodici: takav život i zajednica zasigurno imaju svoje uspone i padove, ali oni u biti čine okruženje u kojem jedni drugima daju svekoliku podršku.

Bitan učinak zajedničkog života koji su naglasili svi učenici, je podizanje svijesti učenika i njihovo bolje razumijevanje svjetskih problema. Ako su neki učenici ranije bili vrlo nezainteresirani za događanja u svijetu, život s drugim učenicima i prijateljima iz drugih zemalja ih je natjerao na dodatno zanimanje o tim problemima – kroz razgovore s ostalim učenicima u razredu i u slobodno vrijeme. Briga za događanja u nekom dijelu svijeta, zato što im cimer ili cimerica dolazi upravo iz tog dijela svijeta, je rezultirala time da vijesti postanu, kao što je to jedan učenik lijepo rekao, "vijesti s ljudskim likom".

(c) Druženje s pripadnicima različitih kulturoloških sredina

“ Većina učenika
vjeruje kako je
školoвање daleko
od kuće utjecalo
na njihovo
mijenjanje. ”

Pitanja koja su dotaknuta pod naslovom “Zajednički internatski smještaj učenika” se očigledno odnose na interakciju s drugima. Uz to, druženje s učenicima iz drugih zemalja u razredu svi učenici također smatraju jednim od osnovnih čimbenika koji je utjecao na njihovo mijenjanje. Učenici misle kako su tu veliku ulogu odigrali i njihovi profesori koji i sami potječu iz različitih kulturoloških sredina, pa su im mogli biti uzor internacionalizma. Ostali čimbenici koje učenici smatraju utjecajnim, iako možda ne u istoj mjeri koliko prethodne, su sudjelovanje u timskim aktivnostima s učenicima iz drugih zemalja, druženje kroz klubove i sekcije UWCiM-a, nazočnost na seminarima/predavanjima na kojima su predavači bili iz različitim dijelova svijeta, interakcija s pripadnicima lokalne zajednice u Mostaru i interakcija s učenicima koji potječu iz potpuno drukčijih kulturoloških sredina na UWCiM-u i izvan UWCiM/Gimnazije Mostar. Zanimljivo je, ali vjerojatno ne iznenađuje, što su lokalni učenici u svojim odgovorima veći utjecaj pripisivali interakciji s učenicima Gimnazije Mostar nego strani učenici. Većina učenika vjeruje kako je školoвање daleko od kuće utjecalo na njihovo mijenjanje (to su prirodno isticali više strani nego lokalni učenici). Na upit o mogućem utjecaju roditelja, ostalih članova obitelji i prijatelja samo nekoliko njih je taj utjecaj ocijenilo bitnim – utjecaj roditelja je ocijenjen jačim od utjecaja ostalih članova obitelji i prijatelja. Slična mišljenja su iznesena i o važnosti interakcije s pripadnicima različitih kulturnih sredina u jednoj ranijoj studiji o učenicima međunarodnih škola (Hayden et al.).

(d) Izvannastavne aktivnosti

Ova kategorija uključuje sve aktivnosti koje je UWCiM organizirao van konteksta nastave u razredu. Ovdje se uglavnom ističu tri čimbenika u smislu mjere u kojoj ih učenici smatraju utjecajnim: sudjelovanje u aktivnostima UWCiM-a, kao što su međunarodni dani i međunarodne večeri u kojima su poticani isprobati neka nova iskustva a koja su obilježja drugih kultura (glazba, hrana, ples, teatar) i sudjelovanje u službi u zajednici (dio CAS programa nastavnog plana Međunarodne mature). Ostali čimbenici za koje većina učenika vjeruje kako su imali utjecaj na njihovo mijenjanje uključuju upoznavanje drugih kultura

kroz filmove i TV program, posjete drugim gradovima s UWCiM zborom ili sportskim timovima i sudjelovanje u aktivnostima vezanim za rad sekcije Model Ujedinjenih naroda (rasprave po uzoru na Ujedinjene narode).

CAS program (kreativnost, sport, služba u zajednici) u programu Međunarodne mature su aktivnosti koje su i lokalni i strani učenici stalno isticali u razgovorima, pripisujući im veliki utjecaj na svoje mijenjanje. Cilj svih tih aktivnosti je okupljanje učenika iz različitih kulturoloških sredina (uključujući učenike iz drugih razreda, a ponekad i učenike Gimnazije Mostar) te interakcija s odraslim ljudima i djecom u Mostaru u svrhu poticanja boljeg međusobnog razumijevanja. Aktivnosti koje su ponuđene na lokalnoj razini kao dio UWCiM-ovog CAS programa su obuhvatile: javna događanja kojima se željela skrenuti pozornost na težak položaj Roma u Bosni i Hercegovini, UWCiM Zimski umjetnički festival u Mostaru, Eko-projekt Ekološke grupe UWCiM-a, Međunarodni festival ljudskih prava, održan u Mostaru u saradnji s Helsinškim odborom za ljudska prava Bosne i Hercegovine, itd. Profesori UWCiM su naglasili kako su aktivnosti unutar zajednice (služba u zajednici), kao što je CAS, utjecale na povećanu integraciju među učenicima koja je dijelom nastala i kao rezultat druženja učenika s pripadnicima različitih kulturoloških sredina tijekom suradnje na zajedničkim aktivnostima. Mnogi lokalni roditelji su vrlo pozitivno govorili o CAS aktivnostima u koju su bili uključeni njihovi sin i kćerka, kao i o utjecaju koji je aktivnost imala na njega/nju. Jedna bivša učenica, koja je upravo završila prvu godinu studija na Univerzitetu u Mostaru, također je rekla da je nastavila volontirati u školi za djecu s posebnim potrebama i nakon odlaska iz UWCiM, iako se u početku opirala obvezi sudjelovanja u CAS aktivnostima na lokalnoj razini.

Još jedna bivša učenica je govorila vrlo pozitivno o svom CAS iskustvu, ocijenjujući vrlo bitnim obvezno sudjelovanje u CAS aktivnostima posebice u početku kad su mnogi učenici izražavali svoje nezadovoljstvo zbog sudjelovanja u njima. Predstavnice dvije institucije u Mostaru

// Mnogi intervjuirani – nastavnici i učenici – ukazali su na to da je bilo prerano sprijateljiti se i zadobiti povjerenje te da je za to potrebno vrijeme. //

u kojima su učenici izvršavali svoje CAS zadatke (obje škole za djecu s posebnim potrebama), s kojima je razgovarano, su vrlo pozitivno govorile o doprinosu učenika te pozitivnom utjecaju njihovih posjeta na djecu u tim školama.

Dodatna korist CAS aktivnosti za lokalne učenike, po riječima jednog profesora, je i kretanje po mnogim dijelovima grada u koje ranije učenici nisu zalazili. Jedna profesorica koja je odrasla u Mostaru, a nikad nije prešla u drugi dio grada i nisu joj bili poznati čak ni nazivi ulica na drugoj strani, u vezi s ovim je primijetila kako učenici UWCiM iz Mostara spominju ulice iz oba djela grada i očigledno je da su grad upoznali na način na koji ga ona nikad nije upoznala.

Ukratko, pozitivne promjene u stavovima UWCiM učenika, po njihovom mišljenju i mišljenju njihovih roditelja i profesora, su se dogodile pod utjecajem različitih ali međusobno povezanih čimbenika. Mnogi intervjuirani – nastavnici i učenici – ukazali su na to da je bilo prerano sprijateljiti se i zadobiti povjerenje te da je za to potrebno vrijeme. Nijedno drugo okruženje (razred ili izvannastavne aktivnosti) nije toliko snažno nametalo potrebu dobrog funkcioniranja zajedničkog života, a pozitivne priče o prijateljstvima nastalim kroz zajednički život svjedoče o važnosti uloge smještaja i o mudrosti odluke donesene polovicom prve godine postojanja UWCiM-a da učenici iz Mostara, kao i svi ostali učenici UWCiM-a, moraju živjeti zajedno te zajedno ići u školu.

Ostali vidovi interakcije s ljudima iz različitih društvenih sredina su takođe važni, a među njima su interakcija s profesorima i ostalim učenicima i ljudima iz Mostara, dok je program Međunarodne mature i njegov CAS dio u svakom slučaju bio glavni promotor takve interakcije. Ne manje važnim su ocijenjeni i određeni vidovi formalnog nastavnog plana i programa, gdje su kombinacija samih predmeta, predavački stilovi, očekivanja od profesora i primjer koji su davali sami profesori također su ocijenjeni utjecajnim i poticajnim u smislu promjene stavova i očigledno povećane integracije.

3.2 DOKAZ POVEĆANE INTEGRACIJE S UČENICIMA GIMNAZIJE MOSTAR I MEĐU NJIMA SAMIMA

Glavni fokus ovog dijela studije je obim u kojem je UWCiM, koji je smješten u zgradi Gimnazije Mostar, utječio na povećanje integracije među učenicima UWCiM i Gimnazije Mostar, kao i odgovor na pitanje postoji li dokaz da je prisustvo UWCiM utjecalo na povećanu integraciju unutar učenika same Gimnazije Mostar. Kao što je to urađeno s učenicima UWCiM, prvo se utvrđuje jesu li su se dogodile promjene, a potom, ako se promjene jesu dogodile, utvrđuje se koji su to čimbenici doveli do toga.

3.2.1 Obim promjena

Iz upitnika koje su popunjavali učenici Gimnazije Mostar, razgovora s učenicima i profesorima Gimnazije Mostar i UWCiM smo izvukli jasnu poruku o relativno malim promjenama koje su se dogodile kod učenika Gimnazije Mostar od dolaska UWCiM-a.

Kasnije smo uvidjeli, a na to su nam ukazale i mnoge osobe s kojima smo razgovarali, da je bilo suviše ambiciozno očekivati kako će se poslije samo dvije ili tri godine od otvaranja UWCiM-a vidjeti pozitivni rezultati, ne samo među učenicima UWCiM-a, nego i unutar šireg konteksta cijele Gimnazije Mostar. I doista su mnogi s kojima se razgovaralo – i učenici i profesori – istaknuli da je još uvijek rano govoriti o stvaranju pozitivnih odnosa i međusobnog povjerenja te kako je za nastajanje takvih promjena potrebno dosta vremena (posebice imajući na umu kako učenici Gimnazije Mostar dolaze iz završenih osnovnih škola iz više dijelova grada i većina njih se uopće ne poznaje kad dođu na školovanje).

Većina učenika Gimnazije Mostar je u svojim odgovorima na upitnik istaknula kako ne misli da su se kod njih samih od otvaranja UWCiM-a dogodile iste promjene koje su se dogodile kod učenika UWCiM-a: promjene u smislu spremnosti na mijenjanje svojeg mišljenja o određenim pitanjima, formiranja vlastitih čvrstih uvjerenja, spremnosti na njihovu promjenu i slično. To naravno ne znači kako kod tih učenika nije zamijećena spremnost to učiniti, nego oni jednostavno ne

// Nastavnici su također pozitivno govorili o nastojanju mnogih učenika Gimnazije da stupe u kontakt s učenicima UWCiM-a iako su primjetili da je za to potrebno još vremena... //

smatraju kako su se u tom smislu promijenili od otvaranja UWCiM. Iako je broj učenika koji su izabrali opciju «nema promjene» bilo više od onih koji su birali druge opcije, znatno veći broj učenika je ipak zabilježio barem neke promjene. Čak iako su promjene koje su učenici Gimnazije Mostar naveli u svojim odgovorima znatno manje u usporedbi s promjenama koje su se dogodile kod učenika UWCiM-a, one su ipak zamijećene u nekim područjima. Primjerice više je učenika koji misle kako su sad spremni uvažiti običaje drugih ljudi kad su u njihovom društvu te na saradnju s drugima. Zanimljivo je još spomenuti kako je u ovoj grupi odgovora, uočeno da su uglavnom učenice Gimnazije Mostar primijetile kod sebe promjene (postale su otvorenije, zainteresiranije i pomirljivije) za razliku od svojih muških kolega. Zanimljivo je bilo i poređenje odgovora učenika Gimnazije Mostar i podskupina učenika UWCiM-a na istu grupu pitanja, iz kojih se jasno vidi kako su se promjene dogodile u značajnijem obimu kod domaćih učenika UWCiM-a nego kod učenika s oba programa u Gimnaziji Mostar.

Vrijedno je spomenuti i to što je prigodom usporedbe odgovora iz dva upitnika (iz ožujka 2008. i svibnja 2009.), imajući na umu da ih nisu popunjavale iste skupine učenika u obe godine, primijećeno kako je znatno više pozitivnih odgovora dano u drugom upitniku o stvarima kao što su druženje s ljudima iz različitih kulturoloških sredina, volja za pronalaženjem rješenja problema, pritom ne vrijeđajući nekoga tko potječe iz drugačije sredine, spremnost na poštivanje običaja drugih ljudi u njihovoj nazočnosti, volja za suradnju s drugim ljudima, veća zainteresiranost za osobu i njenu/njegovu osobnost nego za njegovu/njenu pripadnost naciji/kulturi i prihvatanje činjenice kako svi ljudi imaju pravo na slobodu mišljenja.

Čini se kako su percepcije učenika Gimnazije Mostar u ožujku 2008., iako nisu zabilježene značajnije promjene kod mnogo njih, ukazale kako je veliki broj onih koji su osjetili barem neke promjene kod sebe značajan, što se posebno odnosi na učenice. U usporedbi s odgovorima na upitnik iz svibnja 2009., postoji naznaka trenda rasta broja učenika koji kod sebe prepoznaju promjene, iako broj učenika koji ne misle da se promijenili ostaje značajan. Takav zaključak – o

promjenama među nekim, ali ne svim učenicima Gimnazije Mostar i o većim promjenama primijećenim s protokom vremena – je potvrđen i razgovorima vođenim s učenicima s oba nastavna plana i programa u Gimnaziji Mostar. Jedna grupa učenika Gimnazije Mostar je prilikom razgovora u studenom 2008. izjavila kako otprilike polovica učenika Gimnazije Mostar ima pozitivno mišljenje o UWCiM, dok je mišljenje druge polovice negativno. Učenici s negativnim percepcijama, po riječima učenika s kojima je razgovarano, nisu se ni pokušali upoznati s učenicima UWCiM-a, dok su oni čija su mišljenja pozitivna koristili svaku priliku za upoznavanje s UWCiM učenicima u krugu zgrade, u kafićima i na drugim mjestima. Nastavnici su također pozitivno govorili o nastojanju mnogih učenika Gimnazije da stupe u kontakt s učenicima UWCiM-a iako su primjetili da je za to potrebno još vremena: zbog toga što je po nekim odgovorima u upitnicima zauzeo jedan dio zgrade Gimnazije Mostar i zbog dolaska stranaca u Mostar kako bi rekli Bosancima i Hercegovcima šta trebaju činiti.

Taj zaključak je potvrđen zapažanjima profesora Gimnazije Mostar te profesora i učenika UWCiM-a o ponašanju učenika Gimnazije Mostar. Jedan profesor Gimnazije Mostar je recimo ukazao na opće negodovanje jednog broja ljudi u Bosni i Hercegovini zbog dolaska «stranaca» u zemlju kako bi im rekli kako moraju živjeti zajedno jedni s drugima, iako su oni tako već živjeli prije rata, što bi donekle moglo objasniti neke percepcije učenika. Taj profesor i drugi profesori su ipak govorili i o sve pozitivnijem mišljenju o UWCiM u Mostaru i u samoj Gimnaziji Mostar, nakon što su lokalni i strani učenici UWCiM postigli jako dobre rezultate u na završnim ispitima programa Međunarodne mature te tako osigurali mjesta na prestižnim stranim sveučilištima. Profesori su pozitivno govorili i o primijećenom postojanju volje među učenicima Gimnazije Mostar za druženje s učenicima UWCiM-a, iako su svjesni da se na tome mora još raditi. U razgovorima su svi učenici Gimnazije Mostar izrazili pozitivno mišljenje o UWCiM-u i njegovim učenicima. Neki su spomenuli da još uvijek održavaju vezu s prijateljima koji su se prebacili u UWCiM, pa su na taj način i stekli i nove prijatelje iz UWCiM.

3.2.2 Što je utjecalo na mijenjanje učenika Gimnazije Mostar

Jasno je da neki učenici Gimnazije Mostar

“**Određeni broj profesora također žali zbog odluke po kojoj profesori UWCiM-a i Gimnazije Mostar više ne djele istu zbornicu, kao što je to bilo na samom početku kad je UWCiM tek otvoren, što je bio dobar poticaj za druženje.**”

smatraju kako su se malo ili nikako promijenili od dolaska UWCiM-a, a mišljenja koja su iskazali učenici i profesori UWCiM-a i Gimnazije Mostar ukazuju na to kako su učenici Gimnazije Mostar podijeljeni u dvije skupine: u jednu spadaju učenici koji imaju pozitivno mišljenje o UWCiM-u, koji priznaju da je UWCiM na njih pozitivno djelovao, dok u drugu skupinu spadaju učenici čiji je stav negativan, koji misle da UWCiM uopće nije utjecao na njih i koji ne bi sudjelovali u zajedničkim aktivnostima UWCiM-a i Gimnazije Mostar. To pak ne znači da su to fiksirane skupine, nego se naprotiv čini kako s vremenom dolazi do prelaska učenika iz druge u prvu navedenu skupinu. Većina učenika UWCiM-a je pak primijetila kako je interakcija s učenicima Gimnazije Mostar donekle utjecala na promjene njihovih stavova.

Razgovori s profesorima Gimnazije Mostar i UWCiM nagovještavaju da se i profesori Gimnazije Mostar mogu podijeliti u dvije skupine: jednu čine profesori koji negoduju što je UWCiM smješten u zgradi Gimnazije Mostar i nisu zainteresirani za suradnju s UWCiM-om, dok drugu skupinu čine profesori koji imaju pozitivno mišljenje o odnosima i prednostima koje suradnja donosi profesorima i učenicima Gimnazije Mostar i UWCiM-a. U oba su slučaja bez sumnje, po mišljenju jedne osobe s kojom se razgovaralo, stavovi profesora utjecali barem na neke stavove pojedinih učenika Gimnazije Mostar. Profesori Gimnazije Mostar s kojima se razgovaralo su govorili o profesorima UWCiM-a koji se osmijehnu ili ne i onima koji uzvrate pozdrav pri susretu na hodnicima, na isti način na koji su profesori UWCiM-a govorili o profesorima Gimnazije Mostar. Svi su uglavnom naveli jezičnu prepreku kao smetnju uspostavljanju kontakta, što se više odnosi na profesore nego na učenike, jer većina učenika Gimnazije Mostar barem malo govori engleski jezik, dok većina profesora Gimnazije Mostar, engleski jezik ne govori nikako, a samo je nekoliko stranih UWCiM profesora pokušalo naučiti lokalni jezik. Neki profesori su govorili vrlo pozitivno o saradnji profesora Gimnazije Mostar i UWCiM-a u kontekstu zajedničkog korištenja znanstvenih laboratorija/kabineta što je omogućilo profesorima sa oba nastavna plana i programa u Gimnaziji Mostar da zajedno s učenicima s oba nastavna programa

održavaju vannastavne praktične praktikume biologije, kemije i fizike uz pomoć UWCiM-ovih laboratorijskih tehničara. Saradnja među profesorima pojedinih predmeta, na primjer među profesorima francuskog jezika u Gimnaziji Mostar i UWCiM-u, je također navedena kao pozitivan primjer. Ostali su pričali o vannastavnim aktivnostima u kojima su sudjelovali profesori Gimnazije Mostar i UWCiM-a, kao što je zajedničko planinarenje, nakon kojih su oni i dalje ostali u vezi.

Jedna skupina domaćih profesora, koji predaju i u Gimnaziji Mostar i UWCiM-u, je omogućila uspostavu veza među profesorima koji su izrazili želju za povezivanjem. Određeni broj profesora također žali zbog odluke po kojoj profesori UWCiM-a i Gimnazije Mostar više ne djele istu zbornicu, kao što je to bilo na samom početku kad je UWCiM tek otvoren, što je bio dobar poticaj za druženje. Drugi su govorili o prostoriji za pušače u kojoj se profesori pušači iz Gimnazije Mostar i UWCiM-a često susreću, a u kojoj im se nekad pridruže i njihovi kolege nepušači. Ostali su uvjerali kako postoji volja za međusobnom suradnjom, ali da prepreka njihovom druženju nije samo jezik, nego i različiti rasporedi UWCiM-a i Gimnazije Mostar. Mnogi su u razgovorima istakli nedostatak svijesti među mnogim profesorima Gimnazije Mostar o svrsi utemeljenja UWCiM-a te potrebi za boljim informiranjem učenika i profesora Gimnazije Mostar o tim temama.

Svi su naglasili kako je i za one koji imaju pozitivno mišljenje o UWCiM-u druženje u praksi teško izvedivo: raspored nastave u UWCiM-u i Gimnaziji Mostar se ne poklapa što je otežavajuća okolnost za zajedničko druženje. I pored toga što su CAS aktivnosti bile otvorene za učenike s oba nastavna plana i programa Gimnazije Mostar, i što su mnogi govorili vrlo pozitivno o sudjelovanju učenika Gimnazije Mostar u njima, sama činjenica da su CAS aktivnosti za učenike bile na dragovoljnoj osnovi, dok su za učenike UWCiM-a bile obavezne, govori da se moglo očekivati sudjelovanje manjeg broja učenika Gimnazije Mostar (iako su se neki odazivali). Određeni broj profesora i učenika iz Gimnazije Mostar i UWCiM-a se ipak pozitivno izjasnio

// Dosta je naglašavana i jezična prepreka, zbog toga što učenici Gimnazije Mostar uglavnom ili ne govore engleski jezik ili im nedostaje samopouzdanja za upuštanje u razgovor na engleskom jeziku, dok strani učenici UWCiM gotovo nikako ne govore lokalni jezik. //

o aktivnostima u kojima su zajednički, uključujući sportske aktivnosti (posebno odbojka i košarka) – za čije odvijanje su se značajno poboljšali uvjeti na terenima tijekom 2009. godine – izlete, prikupljanje novca za javnu kuhinju, koncerte, kino projekcije, itd. Mnogi pojedinci s kojima se razgovaralo su spomenuli zajedničko Vijeće učenika, čiji članovi su i predstavnici svih učenika, a koje je pokrenulo nekolicinu projekata. Veze s Vijećem učenika Gimnazije Mostar su po mišljenju većeg broja učenika UWCiM-a iskazanog u razgovorima donekle pridonijele ohrabivanju učenika UWCiM/Gimnazije Mostar na zajedničko uključivanje u projekte kao što su glazbena događanja, sekcija Model Ujedinjenih nacija i različita natjecanja. Zajedničko mišljenje je kako bi svi učenici trebali uložiti više truda u poticanje interakcije i međusobnog razumijevanja. Iako je Vijeće učenika izgleda postalo manje učinkovito (čak je nedavno došlo i do njegovog gašenja) učenici se ipak nadaju kako će ponovo biti uspostavljeno.

Mnogi učenici i nastavnici Gimnazije s kojima je razgovarano dijele mišljenje da iako je očigledno kako postoji suradnja u nekim oblastima na relaciji UWCiM-Gimnazija Mostar, još uvijek ima još dosta prostora za napredak – iako su se u većini slučajeva složili kako su odnosi UWCiM-Gimnazija Mostar još uvijek u povojima i kako su učenici i profesori te dvije institucije već postigli mnogo u vrlo kratkom periodu. I strani i domaći učenici UWCiM-a, dijele mišljenje kako je prije bilo jako malo interakcije među učenicima UWCiM i Gimnazije Mostar, ali da sada sigurno ima više kontakata nego na samom početku. Neki su naveli kako je to tako zbog zahtjevnih programa i neusklađenih rasporeda te kako UWCiM još uvijek nije dovoljno dugo u zgradi Gimnazije Mostar da bi se učenici Gimnazije Mostar navikli na njegove učenike. Dosta je naglašavana i jezična prepreka, zbog toga što učenici Gimnazije Mostar uglavnom ili ne govore engleski jezik ili im nedostaje samopouzdanja za upuštanje u razgovor na engleskom jeziku, dok strani učenici UWCiM gotovo nikako ne govore lokalni jezik. Dva učenika, čiji maternji jezici pripadaju skupini slavenskih jezika, su u razgovoru istaknuli kako im je bilo lakše nego drugima

uspostaviti kontakt s učenicima Gimnazije Mostar zbog toga što mogu razumjeti lokalni jezik.

Prema mišljenjima UWCiM učenika, neki učenici Gimnazije Mostar su pokazivali volju za sudjelovanje u aktivnosti UWCiM-a, ali je to primijećeno uglavnom kod učenika koji su sklopili prijateljstva s učenicima UWCiM-a (koji su i sami vjerovatno ranije išli u Gimnaziju Mostar) ili kod učenika koji se i sami planiraju prijaviti za upis u UWCiM. Takođe se osjećalo da učenici i profesori Gimnazije Mostar često imaju pogrešne predodžbe o UWCiM (na primjer da je to škola za bogate učenike). Jedna lokalna učenica, koja je ranije išla u Gimnaziju Mostar, je u razgovoru izjavila da njeni prijatelji iz Gimnazije Mostar nisu imali pozitivno mišljenje o UWCiM učenicima: dijelom zbog pogrešne predodžbe kako su svi oni bogati, ali i zbog drugih stvari koje smatraju «čudnima», npr. kad učenici UWCiM-a boje svoje kose u neobične boje ili pak organiziraju transrodne zabave. Lokalni učenici koji su iz Gimnazije Mostar prešli u UWCiM doista mogu u nekim slučajevima biti most između te dvije skupine učenika. Jedna takva učenica je u razgovoru primijetila kako joj je osobito drago što je mogla zadržati svoje prijatelje iz Gimnazije Mostar, a istovremeno sklopiti i nova prijateljstva u UWCiM-u. Druga učenica, koja je takođe pohađala Gimnaziju Mostar prije upisa u UWCiM, je nastojala steći što više prijatelja u Gimnaziji Mostar pa je pomagala u organiziranju karaoke večeri na koje su pozvani svi učenici iz škole. Općenito govoreći, iz razgovora s učenicima koji su predhodno pohađali Gimnaziju Mostar proizašla su dva različita stava. Po jednom su se oni distancirali od svojih ranijih prijatelja i ostavljaju dojam kako misle da su promjenom škole postali dio akademske elite (obično se i događa da učenici s najboljim prosjekom Gimnazije Mostar upisuju UWCiM). S druge strane je bilo nekoliko primjera, češće navođenih, učenika koji su time što su ostvarili prijateljstva u Gimnaziji Mostar prije stjecanja novih prijateljstava u UWCiM-u poslužili kao most između dvije skupine, omogućujući tako stvaranje prijateljskih odnosa na relaciji UWCiM-Gimnazija Mostar.

// ...kako je uspjeh prve generacije učenika UWCiM-a u osiguravanju mjesta na prestižnim svjetskim sveučilištima jedan od razloga što je lokalno mišljenje postalo pozitivnije i što povećava broj učenika koji se žele upisati na UWCiM. //

Ono što su istaknuli učenici i profesori obje škole, je da poticanje učenika (ili profesora) na interakciju zahtijeva puno više od poziva drugoj strani da se pridruži nekoj aktivnosti koju organizira neka od skupina. Kako je primijetila jedna profesorica, učenici se neće družiti samo zato što im je rečeno da se druže. Ispričano je nekoliko priča o jednoj skupini učenika (obično su to učenici UWCiM-a) koji su organizirali zabave ili druženja i na njih pozivali učenike druge skupine koji se ne bi pojavili, iako su bili pozvani. Po mišljenju jednog učenika koji je odbio jedan takav poziv, razlog neodziva nije neprijateljski stav pozvanih učenika ili nepostojanje želje za druženjem, nego jednostavno osjećaj nedostatka samopouzdanja kad se mora izaći iz okvira svoje sigurne zone ugodnosti (u nekim slučajevima se nesigurnost javlja zbog nedovoljnog poznavanja engleskog jezika i nesigurnosti kako će biti prihvaćeni). Profesori koji su komentirali taj fenomen uglavnom misle kako je za organiziranje zajedničkih aktivnosti, ako se želi polučiti uspjeh, potrebna određena vrsta administrativne potpore. Neki profesori misle kako sve predložene zajedničke aktivnosti moraju imati svrhu kako bi učenicima bile zanimljive; neki su predložili da takve aktivnosti barem u početku moraju biti obvezatne, te da učenici ne bi smjeli odbiti sudjelovanje u njima. Usporedba sa stanjem unutar UWCiM bi ovdje izgleda moglo podržati takvu argumentaciju, jer su jaki pozitivni odnosi stvoreni među učenicima UWCiM-a iz različitih sredina bez sumnje u velikoj mjeri nastali i kao rezultat obvezatnog (u početku ne uvijek

i dobrodošlog) zajedničkog smještaja i CAS aktivnosti, koji bi možda imali i drugačiji ishod da nisu bili obvezni. Odjek Allportove hipoteze kontakta je ovdje vrlo izražen. Allportovo mišljenje kako odbacivanje predrasuda između članova različitih skupina zahtijeva postojanje zajedničkog cilja, institucionalnu potporu, suradnju i jednak status skupina ima jak odjek u mišljenjima profesora i učenika o čimbenicima čije postojanje je obvezatno ako se želi uspostaviti međusobni kontakt učenika Gimnazije Mostar i UWCiM-a.

Na pitanje o odnosima između Gimnazije Mostar i UWCiM, mnogi profesori i učenici su uglavnom odgovarali kako su njihovi odnosi još u povojima te kako ne treba očekivati puno, ali su također istaknuli kako se u tom pravcu čine pozitivni koraci. Neki pojedinci s kojima je razgovarano su istaknuli kako mnogi lokalni ljudi smatraju UWCiM čudnim i to ne samo zato što okuplja učenike iz različitih kulturoloških sredina, nego i zbog slobode koju daje učenicima, činjenice da se učenici UWCiM oblače drukčije od njihovih vršnjaka ili nekih aktivnosti koje se organiziraju unutar njega. Nedostatak svijesti i pogrešna tumačenja posebice na samom početku također su pridonijeli stvaranju percepcije kod nekih učenika Gimnazije Mostar da je UWCiM uljez u njihovoj zgradi, te pogrešne predodžbe kako je uspjeh prve generacije učenika UWCiM-a u osiguravanju mjesta na prestižnim svjetskim sveučilištima jedan od razloga što je lokalno mišljenje postalo pozitivnije i što povećava broj učenika koji se žele upisati na UWCiM.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

U istraživanju obima uspjeha UWC-IBprojekta u poticanju integracije među učenicima UWCiM-a i Gimnazije Mostar, studija je došla do više rezultata koji ukazuju na veliki uspjeh u nekim oblastima, a manji u drugima. Okupljanje unutar skupine učenika UWCiM-a pripadnika sve tri bosanskohercegovačke etničke zajednice i ostatka svijeta je svakako omogućilo integraciju kojoj je UWC-IB projekt i

težio. Studija je naišla na brojne primjere novih prijateljstava, odbačene pogrešne predodžbe i stereotipe utemeljene na neznanju i odbačene predrasude – unutar skupina učenika iz BiH, unutar skupine stranih učenika te između međunarodnih i skupina učenika iz BiH u UWCiM-u. Razlozi za promjene koje su nastale među učenicima su očito kompleksne, ali izgleda kako je nesumnjiv utjecaj zajedničkog

Utjecaj
UWCiM-a na učenike
Gimnazije Mostar
je bilo teže razlučiti,
jer su uočeni dokazi
koji su nagovještavali
pozitivan stav među
nekim učenicima
i profesorima i
negativan stav
među drugima.

smještaja učenika na kompletan mentalni sklop i stavove učenika UWCiM-a, kao i utjecaj novog znanja stečenog tijekom nastave u razredu, sudjelovanje u CAS aktivnostima i druženje s vršnjacima koji potječu iz različitih kulturoloških sredina.

Utjecaj UWCiM-a na učenike Gimnazije Mostar je bilo teže razlučiti, jer su uočeni dokazi koji su nagovještavali pozitivan stav među nekim učenicima i profesorima i negativan stav među drugima. Činjenica da su se promjene sporije odvijale u Gimnaziji Mostar nego u UWCiM-u ne iznenađuje ako se promatra s gledišta postojanja jezične prepreke i različitih rasporeda nastave, koji su uglavnom isticali kao smetnja većoj interakciji između učenika Gimnazije Mostar i UWCiM-a. Nepostojanje takvih smetnji i obvezatno zajedničko stanovanje u kontekstu UWCiM-a su nesumnjivo jedan od razloga drugačijeg ishoda u sklopu UWCiM-a. Mora se međutim priznati kako je učinjen napredak u pogledu povećane integracije između učenika UWCiM-a i Gimnazije Mostar, koji se ogleda u sudjelovanju u zajedničkim aktivnostima i dokazima stečene naklonosti koju prema UWCiM učenicima pokazuju njihovi vršnjaci iz Gimnazije Mostar. Ovdje su bez sumnje važne i sugestije profesora i učenika o okolnostima u kojima bi zajedničke aktivnosti vjerojatno imale pozitivan ishod a što je u skladu sa nalazima studija koje su uslijedile nakon Allportovog izvornog djela (pogledajte Esses et al., 2005).

Pri izvođenju zaključaka o obimu u kojem je osnivanje UWCiM dovelo do pojačane integracije među učenicima koji potiču iz različitih kulturoloških sredina mora se uzeti u obzir kako se neki faktori prepoznaju i u drugim kontekstima, u kojima mladi ljudi iz različitih kulturoloških sredina napuštaju svoje domove radi školovanja i/ili se okupljaju kako bi podijelili zajednička iskustva. Zajednička studija o nastavnom planu i programu Međunarodne mature u različitim školama širom svijeta bi mogla dovesti do većeg međusobnog razumijevanja među svim uključenim skupinama. Zajednički internatski smještaj učenika i vannastavne aktivnosti, kao i etos škole/koledža posvećen promoviranju većeg globalnog razumijevanja, bi takođe mogli dovesti do otkrića/zaključaka koji

se podudaraju sa zaključcima ove studije. Ukratko, iskustva učenika svakog drugog Koledža ujedinenog svijeta su vjerojatno slična iskustvima učenika UWCiM-a. Iako je lokacija UWCiM vjerojatno jedinstvena u svijetu, iskustva njegovih učenika sigurno imaju sličnosti s iskustvima učenika drugih koledža u različitim kontekstima. Za nastavak istraživanja bi bilo zanimljivo uporediti iskustva učenika Koledža u Mostaru s iskustvima učenika ostalih Koledža ujedinenog svijeta. Zaključci ove studije su, međutim, jedinstveni u rasvjetljavanju iskustava učenika UWCiM-a i Gimnazije Mostar i nekih temeljnih čimbenika koji su utjecali na ta iskustva.

Sljedeće preporuke su nastale kao rezultat ove studije:

- nastaviti i produbiti započete aktivnosti oko podizanja razumijevanja i svijesti o karakteru i svrsi UWCiM-a među profesorima i učenicima Gimnazije Mostar te njihovim roditeljima
- proširiti suradnju između profesora UWCiM i Gimnazije Mostar te nastaviti zajednički rad primjerice u oblasti nastave iz predmeta prirodnih znanosti
- povećati organizacijsku podršku unutar UWCiM-a i Gimnazije Mostar kako bi se privukli i okupili učenici iz različitih kulturoloških sredina na jednakopravno sudjelovanje u aktivnostima koje imaju zajedničke ciljeve, kako bi se povećala vjerojatnost kako će interakcija dovesti do većeg interkulturalnog razumijevanja
- provesti naknadnu studiju o bivšim učenicima UWCiM, s ciljem upoznavanja i razumijevanja njihovih percepcija o trajnijim učincima njihovog iskustva u UWCiM-u u novim i nedavnim kontekstima
- osobe koje se u BiH bave utvrđivanjem politike i planiranjem trebaju shvatiti dokaze prikupljene tijekom studije kao doprinos njihovom razmišljanju o prednostima integriranog obrazovanja u smislu poticanja većeg razumijevanja između različitih etničkih skupina.

KORIŠTENI IZVORI

Allport G (1988) The Nature of Prejudice (Priroda predrasuda), Štivo: Addison-Wesley

Dovidio J F, Glick P and Rudman L A (eds) (2005) On the Nature of Prejudice (O prirodi predrasuda): Fifty Years After Allport (Pedeset godina poslije Allporta), Oxford: Blackwell Publishing

Esses V M, Jackson L M, Dovidio J F and Hodson G (2005) Instrumental Relations Among Groups: Group Competition, Conflict, and Prejudice (Instrumentalni odnosi među grupama:

konkurencija, konflikt i predrasude), in J F Dovidio, P Glick and L A Rudman (eds) On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport, Oxford: Blackwell Publishing

Hayden M C, Rancic B A and Thompson J J (2000) Being International: Student and Teacher Perceptions from International Schools (Biti internacionalan: Percepcije učenika i profesora međunarodnih škola), Oxford Review of Education, 26, 1, 107–123

Dodatak 1

Metode prikupljanja podataka primijenjeni tijekom istraživanja

- Upitnici za učenike UWCiM-a: podijeljeni su svim učenicima u dva navrata: u ožujku 2008. i svibnju 2009., odgovori su morali biti na engleskom jeziku, radnom jeziku UWCiM, a popunjeni upitnici su se nazad slali elektronskim putem.
- Upitnici za učenike Gimnazije Mostar: isto su podijeljeni svim učenicima u dva navrata: u ožujku 2008. i svibnju 2009., a odgovarani su pismeno na dva lokalna jezika.
- Razgovori s učenicima UWCiM-a: sa sadašnjim UWCiM učenicima prilikom posjeta Mostaru u travnju 2008., studenom 2008. i travnju 2009. Učenici su za razgovore uvijek bili podijeljeni u fokus grupe od 5 ili 6 učenika, podijeljene na prvu i drugu godinu, lokalne i strane učenike a razgovori su obavljani na engleskom jeziku.
- Razgovori s učenicima Gimnazije Mostar: ponovo u fokus grupama od 5 ili 6 učenika, odvojeno zaučenike sa bošnjačkog i hrvatskog programa, prilikom posjeta Mostaru u travnju 2008., studenom 2008. i travnju 2009. U ovom slučaju je korištena pomoć prevoditelja, kako bi učenici mogli odgovarati na pitanja na lokalnom jeziku.
- Upitnik za profesore UWCiM: dostupan svim profesorima on-line samo na engleskom jeziku (radni jezik UWCiM) u svibnju 2008.
- Razgovori s profesorima UWCiM : pojedinačni (jedan na jedan) razgovori sa stranim i domaćim profesorima, višim menadžerima i starateljima, na engleskom jeziku (radnom jeziku Koledža) prilikom posjeta Mostaru u travnju 2008., studenom 2008. i travnju 2009.
- Razgovori s profesorima Gimnazije Mostar: Uz pomoć prevoditelja, pojedinačni (jedan na jedan) razgovori s lokalnim profesorima sa oba programa dijela Gimnazije Mostar, uključujući ravnatelje, na lokalnom jeziku prilikom posjeta Mostaru u travnju 2008., studenom 2008. i travnju 2009.
- Roditelji: Licem u lice razgovori s jednim brojem roditelja lokalnih učenika, ponovo uz pomoć prevoditelja. Razgovori su vođeni u Mostaru u studenom 2008. i svibnju 2009.
- Bivši učenici: U svibnju 2009. je bilo moguće razgovatrati s nekim od bivših učenika UWCiM-a, koji su godinu ranije maturirali na UWCiM, a u vrijeme razgovora su bili na kraju prve godine studija (četiri u Mostaru i jedna u SAD).
- Pripadnici lokalne zajednice: Mali broj osobnih razgovora u Mostaru s članovima lokalne zajednice, uz pomoć prevoditelja u travnju 2009.

CfBT Education Trust
60 Queens Road
Reading
Berkshire
RG1 4BS

0118 902 1000
www.cfbt.com